

RIOs idéprogram

Bearbetat efter RIOs kongress 2015

En egen utbildningsform i det svenska utbildningssystemet

Folkhögskolan är en egen utbildningsform för vuxna i det svenska utbildningssystemet. Den kännetecknas av huvudmännens ideologiska mångfald och koppling till civilsamhällets demokratiska organisationer, föreningar och nätverk. Den fortsätter att ständigt förändra och utmana individer, huvudmän och samhälle. Det sker genom folkhögskolans frihet och flexibilitet och förmåga att via sina huvudmän fånga upp samhällsförändringar och nya utbildningsbehov.

Folkhögskolan erbjuder bildnings- och utbildningsmöjligheter för alla. Det kan gälla individens behov av medlemsskolning, att odla ett intresse eller att skaffa sig en yrkesutbildning. Folkhögskolan utgör dessutom en komplementär utbildningsform för deltagare som inte har slutfört sin grundskole- och/eller gymnasieutbildning.

Folkhögskolornas dubbla uppdrag från huvudmännen och staten har historiska rötter och är kopplade till den samsyn om samhällsnytta som tidigt manifesterade sig i bl a ett statsbidragssystem. Staten har fortsatt uppmanat och ekonomiskt stött folkhögskolornas rätt till profilering, vilket inte minst blir tydligt i utbudet av verksamheter på rörelsefolkhögskolorna.

Folkhögskolans utbildningsform karaktäriseras av ett självförvaltningssystem utan vinstuttag. Frivillighet, demokrati, deltagarstyrning, mångfald och flexibilitet är andra kännetecken. Utbildningsformen manifesterar sig också i ett eget antagningssystem där ofta de sökande som har störst behov prioriteras. Andra kännetecken är ett omdömessystem på allmän kurs som meriterar deltagarna, utifrån studieförmåga, i en egen kvotgrupp till universitet och högskola. Folkhögskolan har dessutom både en egen folkhögskollärarytbildning och en rektorsutbildning.

Rörelsefolkhögskolornas värdegrund

Människosyn

Folkhögskolan värnar alla människors lika rätt och värde. Det goda samhället kan dock endast skapas och utvecklas av människor tillsammans. Varje människa har ansvar för sitt eget liv men också för andra och i förlängningen för världen. För att kunna ta det ansvaret behöver människan kunskaper, mod, entusiasm, förståelse för idémångfald och övning i förmågan att glädjas åt livet. Folkhögskolan erbjuder alla en möjlighet att tillsammans med andra utveckla insikter, förhållningssätt, tillit och självkänsla.

Pedagogisk grundsyn

För att lära sig något krävs intresse, nyfikenhet och hårt arbete. Gemensamt för folkhögskolan är övertygelsen om människans formbarhet i samvaro med andra och den förändringskraft som ligger i det mellanmänniska mötet. Samtalet mellan studerande och mellan studerande och lärare är metoden för förståelse. Mångfalden av idéer gynnar utvecklingen, och tiden – det tar tid att förstå – ger mognad. Grunden för allt lärande är en trygg och entusiastisk miljö. Med respekt för deltagarnas olika erfarenheter, behov och motiv till studier utgör bemötandet en pedagogisk hörnsten.

- *Kunskapssyn*

Kunskap byggs genom reflektion över samspelet mellan livserfarenhet, teoribildning och praktik. Den som skall forma sina egna och andras levnadsomständigheter behöver veta något om världen och varför den kommit att se ut som den gör. Att lära sig innebär att utveckla förmågan att på egen hand och tillsammans med andra aktivt och kritiskt sortera, bearbeta och värdera information. Den kunskap man tillägnar sig på folkhögskolan ska vara användbar och anpassad till verkligheten men också intellektuellt och kulturellt stimulerande. Folkhögskolans kunskapssyn bygger på humanistiska och demokratiska värderingar och innebär ett lärande som skapar helheter och en djupare förståelse av sammanhang.

- *Bildningssyn*

Bildning uppstår när kunskapen blir personlig och en del av det egna jaget. Bildning är en fri process som lägger stor vikt vid insikterna om det djupt mänskliga och som rör sig mellan akademi och samhälle, teori och praktik och som överkorsar olika vetenskapsfält. Bildning handlar om värderingar och omprövning av värderingar i mötet med andras världsbilder och tankar. Ordet bildning betyder forma eller skapa. Människan äger förmåga att förändra sig. Bildning är således ett livslångt förhållningssätt.

Huvudmannen

Demokrati

Rörelsefolkhögskolornas förankring i folkrörelsetraditionen och olika idéer ska möjliggöra fördjupad reflektion kring det demokratiska samhällets uppbyggnad.

Folkhögskolans viktigaste uppgift är att ge deltagarna möjlighet att utvecklas så att de kan stärka och utveckla demokratin. Den bildningstradition som formats inom folkhögskolan, med gruppens samlade kompetens och erfarenhet som utgångspunkt för lärandet, är en viktig grundbult i arbetet med att forma demokratiska medborgare. Demokratin måste hela tiden vinnas och åskådliggöras. Den kan bara existera om människor är med och skapar den i ansvarstagande, samtal och kollektiv gemenskap. Ledstjärnan i all folkbildning är en tro på människans förmåga att utvecklas i solidaritet och jämlikhet med andra.

Utmanande huvudmän

Folkhögskolans verksamhet kräver aktiva, intresserade, innovativa och utmanande huvudmän. Varje rörelsefolkhögskola och dess styrelse ska utgå från huvudmannens idétraditioner.

Rörelsefolkhögskolorna är med sin förankring i föreningsliv, folkrörelser, andra ideella organisationer och sociala nätverk en del av civilsamhället. Tillsammans med huvudmännen har rörelsefolkhögskolorna kontakter i lokala, regionala, nationella och internationella nätverk.

Huvudmännen är rörelsefolkhögskolornas uppdragsgivare och anslagstagare. Folkhögskolan står i en förenings, folkrörelses eller ideell organisations tjänst och är ett redskap för sin huvudman när det gäller nyskapande verksamhet, medlemsskolning och spetskompetens. Rörelsefolkhögskolorna ska också utgöra en viktig arena för den samhällsdebatt som ger röst åt huvudmännens idéfrågor.

Som ägare och stöd är huvudmännen viktiga för folkhögskolans ideologi, demokratiska struktur och inriktning. Huvudmännens idéer och syften skapar mening inte bara för folkhögskolans ledning utan också för personal och deltagare. Kontinuitet över tid ger folkhögskolan stabilitet och den berättelse kring vilken en folkhögskola blir en del av något större.

Organisationsformerna och ansvarsfördelningen innebär att huvudmannen/styrelsen ska ange verksamhetsinriktning och ekonomiska ramar medan skolledningen tillsammans med personal och deltagare ska utveckla verksamheten.

Rörelseprofilerat kursutbud

Som det civila samhällets bildningsarena är rörelsefolkhögskolorna fria att skapa och utveckla kurser efter huvudmännens och kursdeltagarnas behov och önskemål.

Det kräver idéutbyte och samverkan med folkhögskolornas lärare. Rörelsefolkhögskolornas profilering ska synas i skolans inriktning och verksamhet och i arbetet för social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Folkhögskolan definieras inte enbart genom de aktiviteter som bekostats med statsbidrag.

All verksamhet som bedrivs på skolan, oavsett finansiering, är en del av folkhögskoleverksamheten. I projekt och uppdrag med externa resurser är det av särskild vikt att folkhögskolans egen profil och idégrund blir synlig och tydlig.

Folkhögskolan som egen utbildningsform är dock beroende av att hela tiden orientera sig om vad som händer i övriga nationella och europeiska utbildningssystem.

Medarbetaren

Rörelsefolkhögskolorna kännetecknas av lärare och övriga medarbetare med stor kunskap inom sina respektive arbetsområden men också kompetens om utbildningsformen folkhögskola. Det är medarbetarna som möter deltagarna och delger dem huvudmännens värdegrund. Det är lärarna som skapar nyfikenhet, intresse och motivation hos deltagarna och som möjliggör för alla att studera utifrån vars och ens egna förutsättningar. För det krävs professionalism, inflytande, ansvar, pedagogisk frihet, fortbildningsmöjligheter och stöd.

Deltagaren

Deltagarens starka ställning

Folkhögskolan är och ska vara en öppen utbildningsform oavsett vilken huvudman som står bakom den enskilda skolan. Att delta i profilerade aktiviteter är alltid frivilligt även om rörelsefolkhögskolornas miljö präglas av en idéburen värdegrund. Inom de ramar som skolans och Folkbildningsrådets regler medger har både personal och deltagare stort inflytande över utformningen av folkhögskolans verksamhet. Demokratins nyckelbegrepp delaktighet, medbestämmande och ansvarstagande ska gälla såväl i den pedagogiska som i den sociala verksamheten. Genom att stärka individens möjligheter till inflytande samt stimulera till samhällsengagemang och kunskapssökande ska rörelsefolkhögskolorna se till att utjämna de utbildnings- och bildningsklyftor som finns på alla nivåer i samhället. Folkhögskolan är till för dem som vill komma vidare i livet, utveckla ett brinnande intresse eller gå på någon av folkhögskolans många yrkesutbildningar. Folkhögskolan ska särskilt vända sig till alla som behöver kompensera för brister i tidigare utbildning, som vill bryta gamla mönster, som nyligen kommit till Sverige och vill inkluderas i det svenska samhället eller som behöver anpassad utbildning utifrån olika typer av funktionsnedsättning.

Pedagogisk miljö

Folkhögskolans sociala miljö är väsentlig för lärande och identitetsutveckling. För kursdeltagare som är beroende av utbildning i närmiljön ska folkhögskolorna vara en vardaglig mötesplats för lärande och socialt samspel i externat- och dagfolkhögskolor. Majoriteten av de studerande på långa kurser är externatdeltagare som kräver genomtänkta insatser i fråga om t ex pedagogik, sociala aktiviteter och lokalernas utformning.

För många deltagare är folkhögskolornas internat en förutsättning för att kunna studera.

Internatfolkhögskolor erbjuder boende, samvaro och studier som fortsätter efter skoldagens slut.

Dessutom är internaten viktiga för att rörelsefolkhögskolor med anknytning till nationella folkrörelser och idéorganisationer ska kunna erbjuda sina medlemmar riksrekryterande kurser och fortbildningsinsatser. Rörelsefolkhögskolorna ska sträva efter att ligga långt framme när det gäller utvecklingen av flexibla lösningar med olika typer av korta kurser och distansutbildningar.

Kultur

Kulturen är en kraft som driver tankarna framåt och utmanar våra normer och tabun. Ett mångfacetterat kulturliv som oroar och avslöjar ska vara en väsentlig del av rörelsefolkhögskolornas uppdrag. Kulturen hjälper deltagarna att se klarare på frågor som rör grundläggande levnadsvillkor och medmänskliga relationer. Behovet av kulturella verksamheter för att stimulera samspelet mellan folkhögskoledeltagare och för att berika deltagarnas förståelse kring olika gruppers och individers behov är viktiga för deltagare på såväl långa som korta kurser. Att vara delaktig och medskapande i kulturella aktiviteter är en mänsklig rättighet. Folkhögskolans högkvalitativa kulturutbildningar leder i många fall direkt till konstnärlig yrkesutövning men är också en förutsättning för många att komma vidare till högre akademiska studier.

Staten

Omvärldsförändringar

Snabba omvärldsförändringar innebär nya utmaningar för folkhögskolan. Det gäller inte bara att tackla stora övergripande frågor om demokrati, främlingsfientlighet, nya naturvetenskapliga landvinningar och klimatkriser. Genomgripande omläggningar av utbildningssystem, arbetsmarknad och ekonomi påverkar dessutom många människors livsvillkor men också folkhögskolans möjligheter att rekrytera deltagare och bedriva verksamhet. Människor är olika och ska kunna välja den utbildningsform som passar dem bäst. För rörelsefolkhögskolorna är det viktigt att värna alla individers rätt och möjlighet att, jämte kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna samt gymnasium välja folkhögskola och folkhögskolans arbetssätt.

Folkhögskolan måste därför se till att den utbildningspolitiska diskussionen ständigt hålls levande genom regelbundna samtal med huvudmännen och beslutande instanser på alla nivåer i samhället samt genom kontakter med medievärlden. Folkhögskolan ska synliggöra och motverka de strukturella villkor som leder till att vissa grupper har sämre levnadsvillkor än andra.

Självklart ska folkhögskolan med sin flexibilitet, utanför sitt grunduppdrag, också kunna göra andra angelägna samhällsinsatser. Det ska dock vara med huvudmannens värdegrund i ryggen. Överenskommelser mellan statens och civilsamhällets organisationer påverkar på många sätt villkoren för ideellt arbete och därmed också huvudmannens möjligheter att driva och utveckla sina folkhögskolor. När civilsamhällets organisationer behöver bollplank för att orientera sig i det nya samhällskontraktet ska rörelsefolkhögskolorna leva upp till sitt ursprungliga uppdrag att vara sina huvudmäns idé- och lärcentra.

Regionen

Samhällsstödsmodellen

Rörelsefolkhögskolornas ideologiska förankring och breda kursutbud på alla utbildningsnivåer är en viktig resurs inte bara för individen utan också för utveckling och tillväxt i kommuner, landsting och regioner. Folkhögskolan ska ges en synlig plats i regionernas kompetensplattformar och kulturplaner samt beskrivas som den samhällsresurs utbildningsformen utgör. Folkhögskolan, staten, regioner och landsting måste vårda den samhällsstödsmodell som parterna är överens om. Allt offentligt stöd till folkbildningen ska utgå från likabehandlingsprincipen. Folkhögskolornas samhällsansvar måste följas av rimliga resurser. Med ett ökande söktryck behövs en offensiv offentlig finansiering.

Riksdag, regering och statliga myndigheter ska ange syfte och den övergripande inriktningen för sitt ekonomiska stöd till folkhögskolorna men verksamheten ska utformas och utvecklas i enlighet med varje folkhögskolas speciella profil och värdegrund.

Mötesplats

Folkhögskolan är en arena som ger röst åt olika kulturer, idéer, åsikter och erfarenheter. Den ska vara öppen och tillgänglig för alla både fysiskt och digitalt. Folkhögskolan är den naturliga samlingsplatsen för huvudmannaorganisationerna men också för alla civilsamhällets andra konstellationer, som delar folkbildningens syften. Det kan gälla nya organisationer, sociala nätverk och lokala grupper. För att bli en meningsfull mötesplats för alla måste folkhögskolan finnas i både storstad och på landsbygd.

Möjligheten till flexibelt lärande med virtuella mötesrum har förändrat och underlättat kommunikation och lärande för huvudmannaorganisationerna. Men för nationella folkrörelser utgör folkhögskolans internatmöjligheter fortfarande en viktig förutsättning för riksrekryterande utbildningar, idédebatt, fortbildning av medlemmar, sammanträden och konferenser.